

Årsmelding 2023

Innhold

Leder	04
Hovedaktiviteter i GMO-nettverket	08
Viktige hendelser på genteknologiområdet	14
Foreningen og medlemsorganisasjonene	22
Styret og styrets arbeid	28

Vi må løfte blikket

På noen områder går verden fremover. Lokalt utvikles mer bærekraftige metoder for matproduksjon og ressursforvaltning, i mange land får flere barn gå på skole, aldri før har så mange mennesker fått tilbud om forsvarlig helsetilbud. Heldigvis kan vi lese slik statistikk som gir håp for fremtiden. Men det altoverskyggende inntrykket fra 2023 er bilder av brutale kriger og en akselererende klima- og miljøkrise.

Midt i dette skal GMO-nettverket arbeide for vårt mål om en forsvarlig GMO-politikk, nasjonalt og globalt. Det kan kanskje virke smått eller underordnet. Men det er helt nødvendig å løfte blikket i debatten om fremtidig GMO-regulering. For mange av de som argumenterer for en deregulering er det nettopp behovet for å løse de globale utfordringene det vises til. For mange av oss som heller ønsker en modernisering av loven, er det også det globale perspektivet som er det sentrale. Vi støtter synet på at teknologi må bli en viktig del av fremtidens løsninger. Men vi legger vekt på at en så kraftfull teknologi må reguleres for å tjene samfunnet som helhet, og for å kunne bidra til en ønsket utvikling. Ingen protesterer på dette poenget når det er kunstig intelligens som står på dagsordenen. Vi mener det er like viktig når det er genmodifiserte organismer det er snakk om.

Vi er også opptatt av at teknologi aldri må bli en sovepute i arbeidet for en mer rettferdig fordeling av makt og ressurser. Ny genteknologi har potensial til å bidra til mer robuste planter og dyr. Det er imidlertid nødvendig med fundamentale endringer dersom vi skal skape et mer bærekraftig

matsystem. Hvorvidt GMO vil føre til økt matsikkerhet vil avhenge av en rekke forhold. Ikke minst vil spørsmålet om hvem som eier og kontrollerer teknologien være avgjørende. Et annet sentralt spørsmål er hvordan bruk av GMO vil virke inn på det genetiske mangfoldet av dyr og planter.

Begivenhetsrikt år

Det skjedde mye på GMO-området i 2023. Det offentlige genteknologiutvalget overleverte 6.juni sin rapport Genteknologi i en bærekraftig fremtid. Knappt en måned senere, 5. juli, la EU-kommisjonen frem sitt forslag til ny regulering av en gruppe genredigerte planter.

I slutten av juni ga Mattilsynet for første gang godkjenning til import av en GMO beregnet til matproduksjon. Det var den genmodifiserte rapsoljen Aquaterra som skal kunne inngå i fiskefôr i oppdrettsnæringen.

Genteknologi i en bærekraftig fremtid

Ett år på etterskudd overleverte det offentlige genteknologiutvalget sin rapport til klima- og miljøminister Espen Barth Eide. Jeg ble personlig oppnevnt som utvalgsmedlem høsten 2020. Jeg tilhører mindretallet som anbefaler *Moderniseringsalternativet*. Flertallet anbefaler sitt alternativ *En ny kurs for genteknologi*. På side14 kan du lese om de ulike anbefalingene.

Personlig oppnevning betyr at anbefalingene fra mindretallet ikke binder GMO-nettverket eller medlemsorganisasjonene. Både nettverket og flere av medlemsorganisasjonene har levert svar på NOU-høringen, og deres meninger kan leses der.

EU-prosessen

5.juli la EU-kommisjonen frem forslag til fremtidig regulering av en gruppe genredigerte planter, såkalte nye genomredigerte planter (NGT). Kommisjonen skriver at de foreløpig ikke har tilstrekkelig kunnskap til å foreslå lovendringer for dyr og mikroorganismer.

Det er i skrivende stund usikkert hva EU til slutt vedtar når det gjelder regulering av NGT-planter, og det er usikkert hvordan den videre prosessen for andre organismer vil se ut. Vi i GMO-nettverket mener derfor det er viktig at Norge gjør nødvendige endringer og oppdateringer i eget lovverk uten å vente på endelige vedtak i EU. Vi mener for eksempel at det er viktig å følge opp forslag om bedre tilrettelegging for forskning, der det var enighet i utvalget om dette. GMO-nettverket vil imidlertid advare mot å foreta innskrenkninger av GMO-definisjonen, eller foreta andre endringer

«GMO-nettverket mener det er et overordnet hensyn at alle nasjoner skal ha rett til å utforme sin egen matpolitikk, inkludert retten til å velge å ta i bruk GMO eller ikke.»

Foto og tekst: Morten Livenengen

«Vi har lite å vinne, og mye å tape, på å svekke føre-var prinsippet i Norge og EU»

som er i strid med utsetningsdirektivet, og dermed våre forpliktelser i EØS-avtalen. Eventuelle endringer i EUs regelverk er EØS-relevant og vil komme til behandling i Norge etter vanlig EØS-prosedyre.

Opplyst samfunnsdebatt

Det var GMO-nettverket som i 2017 først ba regjeringen sette ned et offentlig utvalg om genteknologi. Utvalget ble satt ned i november 2020 og leverte sin rapport etter 2,5 års arbeid. Høringen ble avsluttet 22. februar 2024. Vi håper og tror rapporten vil bidra til en bred og opplyst debatt om GMO.

Skal vi lykkes med dette er det viktig å erkjenne og respektere at det kan være mange ulike perspektiver og interesser knyttet til bruk av genteknologi. Det kan være interessekonflikter knyttet til fordeler og ulemper ved utsetting av en bestemt GMO, og det kan være ulikt verdigrunnlag og syn på risiko. Sist, men ikke minst kan det være ulike meninger om det er de riktige problemene som adresseres, for eksempel om teknologiske løsninger blir oppfattet som

symptombehandling, og at det finnes tryggere og mer helhetlige løsningsstrategier.

GMO-nettverket mener det er et overordnet hensyn at alle nasjoner har rett til å utforme sin egen matpolitikk, inkludert retten til å velge å ta i bruk GMO eller ikke. Det er viktig å styrke internasjonale avtaler som sikrer denne retten, blant annet Cartagena-protokollen under FN-konvensjonen om biologisk mangfold.

Norge og EU mot «resten av verden»?

I Norge og EU står føre-var-prinsippet sterkt, ikke minst i spørsmål knyttet til miljø- og matsikkerhet. Vi har lite å vinne, og mye å tape, på å svekke dette prinsippet. Vi opplever nå at den føre-var-baserte reguleringen er under press. Særlig argumenteres det med at «resten av verden» ikke definerer genredigerte organismer som GMO. I FAO-rapporten *Gene editing and food safety – Technical considerations and potential relevance to the work of Codex Alimentarius* fra 2023, er det en oversikt over GMO-regulering internasjonalt. Ifølge rapporten er det ingen land som har en helt egen regulering knyttet til genredigert mat og fôr.

Rapporten viser at det er stor variasjon i hvordan ulike land regulerer de nye genredigerte organismene. At USA og andre land med et eksportrettet landbruk har gått langt i sin deregulering er riktig, men det er etter min vurdering ikke en modell som er egnet for norske og europeiske forhold.

Våre medlemmer

GMO-Nettverket er en paraplyorganisasjon for 18 organisasjoner og bedrifter i Norge. Vårt overordnede mål er å sikre en føre-var-basert tilnærming til genmodifisering i forskning og forvaltning, samt å sikre forbrukere og matprodusenter retten til å gjøre informerte valg. For å opprettholde den store graden av tillit i det norske samfunnet, er det avgjørende at forvaltningen legger vekt på åpenhet og innsyn.

Det er forventet at vi noen år fram i tid vil se en større bredde i søknader om GMO-godkjenninger. Dersom forskningen lykkes vil vi kunne oppleve langt større variasjon i forhold til genmodifiseringsmetoder, type organisme som er blitt modifisert og hvilke egenskaper som er tilført. Dette stiller både myndighetene og oss som nettverk overfor en mer krevende situasjon både når det gjelder kunnskap, og det

å ta stilling til ulike bruksområder. Våre medlemsorganisasjoner har ulike roller og ulike holdninger til bruk av genmodifiserte organismer. Nettverket har som ambisjon å være et nav for kunnskapsbygging og dialog om alle spørsmål knyttet til genteknologi. Dette arbeidet er basert på gjensidig respekt og tillit.

Vi vil takke alle tillitsvalgte og ansatte blant våre medlemmer for konstruktivt samarbeid og viktige bidrag i 2023.

Oslo, 25. februar 2024

Aina Bartmann
daglig leder

Hovedaktiviteter i GMO-nettverket

Kunnskapsbygging og -formidling

Et hovedformål for nettverkets arbeid er å bygge kunnskap og bidra til en demokratisk debatt om genmodifiserte organismer i matproduksjon.

Følgende er en oversikt over arrangementer i 2023, der tillitsvalgte eller ansatte i GMO-nettverket har arrangert møter, holdt foredrag eller vært med som deltakere. Flere av møtene har vært digitale. I tillegg har nettverket hatt kontaktmøter med representanter fra politiske partier og næringsorganisasjoner.

- Møte med en japansk forbrukerorganisasjon om godkjenning av GMO i Japan.
- Innledning for Det Norske Vitenskaps-Akademi.
- Innledning for Norsk Bonde- og Småbrukarlag.
- Møte med Spire.
- Deltakelse på Landbruks- og matdepartementets markering av kvinnedagen.
- Møte med NORCE om GMO-regulering.
- Innledning i Vitenparken på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).
- Innledning for Nei til EU.
- Innledning for Felleskjøpet Agri.
- Innledning for Etisk handel.
- Innleder på Bioteknologirådets møte i Arendal.
- Innledning om mat og makt for UNDP Oslo Governance Centre.

- Deltakelse på møte om naturmangfold under Arendalsuka i regi av Gjærevollsenteret.
- Innleder på arrangement i regi av NCE Heidner Biocluster.
- Gjest på Bondens markeds 20-årsjubileum.
- Innledning for Rådgivende utvalg for økologisk landbruk (RVU).
- Workshop med Nofima.

Nettverkets nyhetsbrev er en viktig informasjonskanal og sendes ut til omtrent 200 abonnenter. Det ble sendt 4 nyhetsbrev med til sammen 29 saker i 2023.

Frokostarrangement i Oslo

Uka etter at Genteknologiutvalget hadde lagt fram sin innstilling, arrangerte GMO-nettverket et seminar med 30 deltakere. Møtet ble ledet av styreleder Cesilie Aurbakken. Innledere var Aina Bartmann fra GMO-nettverket, Knut Lutnæs fra Coop Norge, Truls Gulowsen fra Norges Naturvernforbund, Torfinn Evensen fra Norske lakseelver og Simen Solbakken fra Norges Bondelag.

Opptak fra møtet finnes her: <https://www.facebook.com/gmonettverket/videos/787451232929597/>

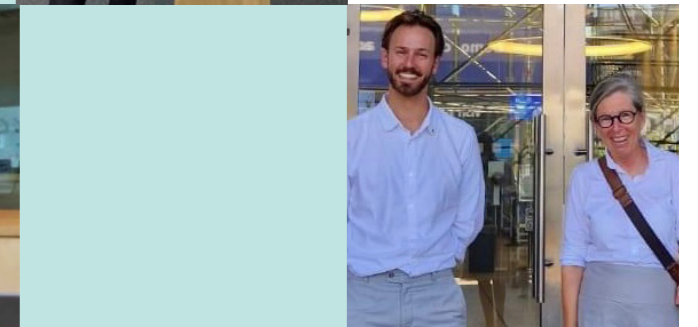
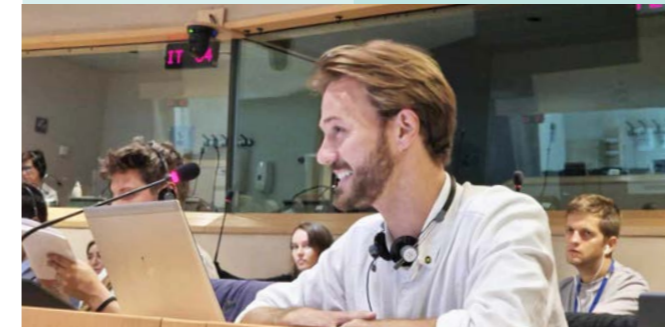
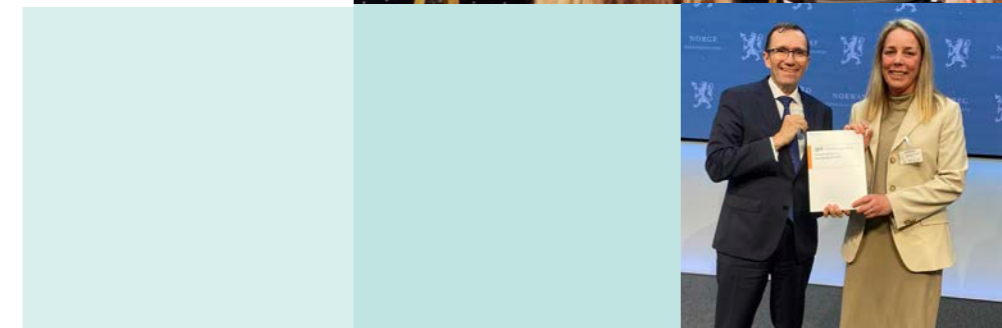

Foto og tekst: Randi Ledaal Gjertsen,
Bondens marked, Norge

Vi må kunne
love våre kunder
kortreist mat
uten GMO

Debattmøte i Arendal

GMO-nettverket arrangerte debattmøte om NOU-en under Arendalsuka med Aslak Bonde som møteleder. Om lag 100 personer deltok. Statssekretær i Klima- og miljødepartementet, Kjersti Bjørnstad, åpnet møtet, og landbruks- og matminister Geir Pollestad avsluttet. Det var innledning ved Sigrud Bratlie på vegne av flertallet i Genteknologiutvalget og Aina Bartmann på vegne av mindretallet. Deretter var det innledninger og paneldebatt med Bjørn Gimming, leder i Norges Bondelag, Inger Lise Blyverket, direktør i Forbrukerrådet, Pernille Bonnevie Hansen, nestleder i Norges Naturvernforbund, Krister Hoaas, regiondirektør i Sjømat Norge og Marianne Aasen, leder av Bioteknologirådet.

Opptak fra møtet finnes her: https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=802212131638396

Informasjonskampanje på sosiale medier

GMO-nettverket publiserte våren 2023 en serie på facebook og instagram der medlemsorganisasjonene presenterte

sitt syn på GMO-regulering. På bakgrunn av dette ble det også laget en enkel informasjonsbrosjyre. Høsten 2023 presenterte vi ulike stemmer i GMO-debatten gjennom korte videoer på facebook og instagram.

Arbeidet i genteknologiutvalget

Genteknologiutvalget avga sin innstilling NOU 2023:18 den 6. juni 2023. Daglig leder har vært medlem av utvalget, og dette arbeidet har tatt tid. Etter avgivelse har det vært flere møter der GMO-nettverket har deltatt. Nettverket har også arrangert to egne møter. Det har vært et betydelig arbeid i medlemsorganisasjonene i forbindelse med høringen med svarfrist 22. februar 2024. For mer om utvalgets innstilling, se under kapitlet Viktige hendelser på genteknologiområdet.

Internasjonalt samarbeid

Europeisk nettverk

GMO-nettverket er tilknyttet et europeisk GMO-nettverk, der mange av de nordiske samarbeidspartnerne også er med. Dette nettverket er for å få kunnskap om forholdene i andre europeiske land og for å kunne følge utviklingen i EU.

Det europeiske nettverket har vært spesielt viktig i forbindelse med at EU-kommisjonen la fram sitt forslag til ny regulering av genmodifiserte planter.

GMO-nettverket har også kontakt med ulike landbruks- og miljøorganisasjoner i Afrika, Asia og USA i spørsmål om GMO, ikke minst SEARICE på Filippinene. Her i Norge gir Utviklingsfondet og Spire viktige bidrag til nettverkets arbeid med globale spørsmål.

Møte i Brussel

GMO-nettverket deltok på et møte i Brussel i september med våre europeiske samarbeidsorganisasjoner. Cesilie Aurbakken, styreleder i nettverket, holdt innlegg om prosessen i Norge. I tillegg deltok nettverket på en konferanse i EU-parlamentet der kommisjonens forslag om ny regulering av NGT-planter var tema. Det deltok EU-parlamentarikere fra den sosialdemokratiske gruppen, fra den grønne gruppen, fra venstrepartiene og fra Renew. Også representanter for kommisjonen deltok. Markus Lohne Hustad, daglig leder i Økologisk Norge, holdt innlegg i plenumsdebatten.

Høringssvar

GMO-nettverket har i perioden svart på følgende fire høringer på GMO-området.

Oppnevning av nytt Bioteknologiråd

I januar leverte GMO-nettverket innspill til oppnevning av nytt Bioteknologiråd etter invitasjon fra Helse- og omsorgsdepartementet om å fremme kandidater til nye medlemmer. Nettverket pekte i innspillet på behovet for et bredt sammensatt Bioteknologiråd, samt ba om at problemstillinger som sorterer under genteknologiloven, ble gitt en høyere prioritering.

Nettverket mente også at det var behov for økt kompetanse om økologiske systemer i rådet og økt kunnskap om internasjonale miljøavtaler/miljørett og immaterielle rettigheter.

Nettverket mente at rådet burde ha medlemmer som representerte primærnæringene. I tillegg burde Forbrukerrådet få plass i det nye rådet fordi forbrukeres holdninger og rett til å gjøre informerte valg er et sentralt spørsmål vedrørende GMO.

I juni ble det oppnevnt nytt råd med Marianne Aasen som ny leder. Gaute Lenvik fra Norsk Landbrukssamvirke, en av våre medlemsorganisasjoner, ble oppnevnt som medlem.

Mattilsynets høring av VKMs risikovurdering av Aquaterra

I 2022 leverte GMO-nettverket et innspill til Mattilsynets utkast til bestilling av risikovurdering av olje fra genmodifisert raps, Aquaterra, til bruk i fiskefôr, se årsmelding 2022 for nærmere omtale. I april leverte nettverket innspill til Mattilsynets høring av VKMs risikovurdering av den samme oljen.

I innspillet viste vi til at det var bedt om innsyn i dokumenter, og at Mattilsynet ikke hadde fullført saksbehandlingen av denne forespørselen. Nettverket ba derfor om at det ble gjennomført en ny høring etter at spørsmålet om offentlig innsyn var endelig avklart, og at saken ikke ble ferdigbehandlet før etter at den nye høringen var gjennomført. Mattilsynet fulgte ikke dette innspillet.

Nettverket viste også til åpenhetsforordningens krav om at EFSA må konsultere tredjeparter for å få fremskaffet vitenskapelige studier eller data som er relevante for risikovurderingen og ba om at det ble laget en oversikt over hvilke tredjeparter VKM hadde kontaktet i sitt risikovurderingsarbeid. Nettverket har ikke mottatt en oversikt fra Mattilsynet.

Rapsen som brukes til oljen Aquaterra, er genmodifisert til å være motstandsdyktig mot glufosinat, et sprøytemiddel som er forbudt i Norge, men som brukes i dyrkingen av rapsen i USA. I vårt innspill i 2022 ba vi om at VKMs risikoanalyse måtte være basert på fôringsforsøk med olje fra raps som er dyrket under samme betingelser og sprøytemiddelregime som ved kommersiell dyrking. Vi ba også om at VKM måtte vurdere risiko knyttet til eventuelle sprøytemiddelrester. I vårt innspill i april påpekte vi at det ikke ble opplyst i VKMs risikovurdering om det var brukt sprøytemidler med glufosinat-ammonium ved dyrking av rapsen. Vi ba derfor Mattilsynet om en klargjøring, noe nettverket ennå ikke har fått.

Mattilsynet godkjente rapsoljen Aquaterra i juni 2023, se omtale under Viktige hendelser på genteknologiområdet.

Miljødirektoratets høring av feltforsøk med steril laks

Høsten 2023 sendte Miljødirektoratet VKMs risikovurdering av feltforsøk med genmodifisert steril laks på høring med svarfrist medio oktober. Det var Havforskningsinstituttet ved Anna Wargelius som søkte om utsetting av laksen i deres forskningsanlegg i Smørfjorden. Forsøket omfattet totalt 788 individer. Denne sterile laksen var en genmodifisert organisme flertallet i Genteknologiutvalget, deriblant Anna Wargelius, mente kunne tas i bruk i stor skala uten en forutgående helse- og miljørisikovurdering. Ved utgangen av 2022 var det ca. 450 millioner laks i norske oppdrettsanlegg.

I sin risikovurdering konkluderte VKM med at forsøket hadde stor risiko, først og fremst fordi det ikke var sikkert at laksen var steril. Utsetting av laksen kunne dermed føre til spredning av «sterilitetsgener» til villaks. VKM pekte også på at det burde vært gjort flere forsøk i lukkede anlegg, før man eventuelt satte laksen ut

i naturen. GMO-nettverket sendte to høringssvar. I det ene pekte nettverket på at VKM i sin risikovurdering anså faren for spredning av sterilitetsalleler som massiv negativ påvirkning. Nettverket mente også feltforsøket ikke var i tråd med trinn-for-trinn-prinsippet, som innebærer at det ikke settes ut GMO-er i naturen før man har gjennomført alle relevante forsøk i lukkede anlegg. GMO-nettverkets andre svar gjaldt at forsøket måtte tilfredsstille krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk. Nettverket pekte på at forsøket innebar potensiell fare for helse og miljø og dermed var både samfunnsmessig og etisk uforsvarlig. Forsøket var også i strid med bærekraftig utvikling, ikke minst fordi det ikke var i tråd med føre-var-prinsippet.

GMO-nettverket mente at søknaden om feltforsøk måtte avslås, både fordi det var fare for miljømessige skadevirkninger, fordi forsøket ikke var etisk og samfunnsmessig forsvarlig, og fordi det ikke ville bidra til en bærekraftig utvikling. Feltforsøket er per 20. februar 2024 ikke godkjent.

EU-kommisjonens forslag til regulering av genmodifiserte planter

I november svarte GMO-nettverket på EU-kommisjonens forslag til nytt regelverk for genmodifiserte planter. Nettverket uttrykte bekymring over at en kategori av de genmodifiserte plantene, såkalte kategori 1 NGT, ikke lenger skulle risikovurderes, spores eller merkes. Nettverket understreket behovet for risikovurdering av disse plantene og viste til konklusjonene i VKMs rapport *Genome editing in food and feed production – implications for risk assessment* fra 2021. Nettverket skrev også at sporing var en nødvendig forutsetning for risikoovervåking. I tillegg skrev vi at GMO-er måtte merkes for å sikre forbrukere og matprodusenters rett til å vite, noe som er en forutsetning for å kunne velge GMO-frie produkter.

I tråd med dette ba nettverket om at alle genmodifiserte planter fortsatt måtte helse- og miljørisikovurderes, og at de fortsatt måtte kunne spores og merkes.

Viktige hendelser på genteknologiområdet 2023

Genteknologiutvalget

Genteknologiutvalget avga sin innstilling 6. juni 2023, etter to og et halvt års arbeid. I 2023 hadde utvalget fire møter i plenum, hvorav to av dem var over to dager. I tillegg var det fire orienteringsmøter. Både flertallet og mindretallet i utvalget hadde også separate møter, og det var også møter i ulike arbeidsgrupper. Daglig leder Aina Bartmann var medlem av utvalget og en del av mindretallet.

Høsten 2022 ble Genteknologiutvalget delt i to. Dette preget arbeidsformen i 2023 og munnet ut i to ulike innstillinger. Det var også misnøye med både arbeidsformen og innholdet i NOU-en, noe som blant annet resulterte i at både flertallet og mindretallet hadde særmerknader.

Genteknologiutvalgets flertallet bestod av leder Anna Wargelius og medlemmene Muath Alsheikh, Sigrid Bratlie, Trygve Brautaset, Espen Gamlund, Arne Holst-Jensen og Camilla Tøndel. Mindretallet bestod av medlemmene Aina Bartmann, Ingvild Ulrikke Jakobsen, Kaare Magne Nielsen og Fern Wickson.

Utvalgsmedlem Ole Kristian Fauchald trakk seg fra utvalget i mars 2023. Han begrunnet det med at leder i utvalget, Anna Wargelius, hadde uttrykt mistillit til hans arbeid med lovtokst. Etter dette kom Fauchald til at hans «tiltenkte rolle og deltakelse i utvalget ikke har den nødvendige tillit,

og at den ikke lar seg utføre». (NOU 2023:18, side 21) Fauchald valgte derfor å trekke seg. Før han gjorde det, hadde han støttet utvalgets mindretall ved prøvevoteringer, se NOU 2023:18, side 24.

Genteknologiutvalgets innstilling

På de aller fleste områder var utvalgets innstilling delt, og det ble fremmet to helhetlige alternativer.

Mindretallets alternativ, *Moderniseringsalternativet*, var en oppdatering i forhold til den teknologiske utviklingen og med forslag til forenklinger.

Flertallets forslag, *En ny kurs for genteknologi*, inneholdt omfattende endringer i dagens GMO-regulering.

GMO-definisjon

Mindretallet foreslo at alle organismer som i dag er definert som GMO i Norge og EU fortsatt skal være det, og at det legges til rette for å tilpasse norsk lov ved eventuelle endringer av GMO-definisjonen i EU. I tillegg foreslo mindretallet en oppdatering av GMO-definisjonen i tråd med den teknologiske utviklingen. Det betyr at ordlyden i genteknologiloven endres til også å omfatte genmodifiserte organismer der det ikke er tilført fremmed arvestoff.

Å sette ut genmodifiserte jordbakterier betyr høy risiko

Marit Eggen, Tyllidalen

Det er mye vi mennesker ikke vet. Derfor er det så viktig at vi er forsiktige og kunnskapsbaserte i vår tilnærming til genredigering

Flertallet hadde to forslag til omfattende endringer i GMO-definisjonen. Det ene var å unnta alle organismer der egenskapene ikke er arvelige, fra definisjonen. Det andre var å innføre en ny kategori organismer kalt presisjonsavlede organismer (PB). PB skal fortsatt omfattes av genteknologiloven, men i hovedtrekk unntas fra kravene som stilles til GMO i dagens lovverk.

Risiko

Mindretallet anbefalte å opprettholde dagens regelverk med en faglig risikovurdering fra sak-til-sak og viste til at dette er i tråd med VKM og EFSA's praksis og anbefalinger. Samtidig burde risikovurderingene forenkles ved å utvikle et felles kunnskapsgrunnlag. Et slikt kunnskapsgrunnlag krever større åpenhet om forskningsresultater, inkludert økt bruk av databanker med åpen tilgang, publisering, og bruk av uavhengige fagfellevurderinger.

Mindretallet mente også at regelverket for risikovurdering måtte være fleksibelt og ta høyde for den teknologiske utviklingen. Det kunne også bli aktuelt med redusert behov for risikovurdering av noen organismer utviklet ved målrettet mutagenese og cisgene organismer. Det kunne også gjøres helt eller delvis unntak for kravene til konsekvensutredning i tilfeller der kravene ikke er relevante eller overflødige, eller der kunnskapsgrunnlaget var så godt at generelle konsensusdokumenter kunne erstatte en konkret risikovurdering.

Mindretallet understreket også viktigheten av sporbarhet, fordi det er avgjørende for overvåking av virkningene av en GMO, både for helse hos mennesker og dyr og for effekter i økosystemene.

Flertallet i anbefalte at organismer med midlertidige, ikke arvbare genetiske endringer ble unntatt fra regulering etter GMO-regelverket, hvilket vil føre til at de heller ikke risikovurderes. De foreslo også å innføre et grunnleggende skille mellom produkter med genetiske endringer innenfor og utenfor artens genpool, omtalt som henholdsvis produkter framstilt med presisjonsavl (precision breeding, PB) og genmodifisering (GMO). Hver av hovedkategoriene deles inn i to nivåer, PB i nivå 1 og 2 og GMO i nivå 3 og 4, der PB på nivå 1 ifølge flertallet har lavest risiko og GMO på nivå 4 har høyest.

I tråd med dette foreslo flertallet å fjerne kravet til risikovurdering av PB på nivå 1 og forenkle risikovurderingen for PB på nivå 2. Flertallet foreslo også å fjerne krav til sporing, overvåking og merking for alle PB-organismer. Når det gjelder organismer definert som GMO-er, anbefaler flertallet en forenklet risikovurdering på nivå 3. For GMO-er på nivå 4 foreslår flertallet at de skal risikovurderes på samme måte som etter dagens regelverk. Flertallets forslag til at PB på nivå 1 ikke skal risikovurderes, er ikke i tråd med kravet til risikovurdering av alle GMO-er i EØS-avtalen. Det samme gjelder for flertallets forslag om å fjerne dagens krav til sporing og overvåking av alle GMO-er.

Åpenhet og tillit

Mindretallet anbefalte å opprettholde kravet til åpen høring knyttet til alle søknader om utsetting av GMO, samt at de samme kravene som stilles til EFSA i åpenhetsforordningen, også bør gjelde for VKMs risikovurdering og for Bioteknologirådets vurdering av etisk forsvarlighet. I tillegg foreslo mindre-

tallet tiltak for økt åpenhet med sikte på å bygge et bedre kunnskapsgrunnlag, blant annet knyttet til mer effektiv risikovurdering. Mindretallet ville opprettholde dagens krav om at alle GMO-er skal kunne spores og merkes, samt dagens krav til deteksjon. Mindretallet pekte på at ikke alle produkter laget av genredigerte organismer kan detekteres i dag, og at det derfor er viktig å utvikle pålitelige metoder som blir praktisk tilgjengelige og økonomisk akseptable. I fravær av deteksjonsmetoder må dokumentbaserte systemer legges til grunn, slik praksis er i dag.

«Sporing er nødvendig for å overvåke eventuelle effekter for mennesker, dyr og miljø»

Flertallet foreslo at organismer med midlertidige, ikke arvbare genetiske endringer unntas fra regulering etter GMO-lovverket og dermed ikke vil kunne spores eller merkes. Flertallet vil heller ikke at det skal stilles krav til merking for organismer definert som PB. For PB skal det heller ikke være krav til sporbarhet, deteksjon eller separate produksjonslinjer. Det skal ikke gjennomføres høringer.

Når det gjelder organismer flertallet vil skal defineres som GMO, foreslo de en videreføring av dagens krav til merking, deteksjon, sporbarhet og regler for sameksistens. Det skal også gjennomføres høringer.

Patenter og immaterielle rettigheter

Patenter og immaterielle rettigheter reguleres av andre lover enn lover som regulerer GMO. Endringer i genteknologiloven og matloven vil dermed ikke nødvendigvis få følger for patentering eller planteforedlerrettigheter. Regelverket knyttet til immaterielle rettigheter er også for en stor del bestemt av internasjonale avtaler.

Mindretallet foreslo at opplysninger om genetisk materiale som kreves etter naturmangfoldloven, skal sendes inn sammen med søknad om godkjenning av en GMO etter genteknologiloven. Dette kan blant annet være informasjon om hvordan søkeren har fått tilgang til genmaterialet, eller hvilke immaterielle rettigheter som gjelder for GMO-en.

Flertallet ønsket at PB-organismer ikke skulle kunne patenteres, men likestilles med konvensjonelle produkter.

Flertallet begrunnet dette med at hvis man skal få fordelene av en enklere vei til markedet på bakgrunn av likebehandling, må man også oppgi de eventuelle fordelene som følger med særbehandling. Flertallet redegjør ikke for om dette er i tråd med regelverket knyttet til immaterielle rettigheter, deriblant patentregelverket. Flertallet foreslo heller ikke endringer i dette regelverket. Flertallet foreslo at organismer som etter deres forslag er GMO, skal kunne patenteres i tråd med dagens patentregelverk.

Bærekraft, samfunnsnytte og etikk

Et enstemmig geneteknologiutvalg foreslo at vurderingen av bærekraft, samfunnsnytte og etikk i geneteknologiloven skal erstattes med en samlet vurdering av etisk forsvarlighet, basert på de fire prinsippene nytte, bærekraft, rettferdig fordeling og åpenhet i tillegg til helse- og miljørisiko. Hele utvalget var også enig om at søknader om feltforsøk bør unntas fra dette kravet, blant annet fordi det er vanskelig å konkludere om en GMO er etisk forsvarlig før feltforsøk er gjennomført.

I tilknytning til dette foreslo mindretallet at myndighetene utreder muligheten for at kravene om bærekraft, samfunnsnytte og etikk i geneteknologiloven kan innarbeides helt eller delvis i matloven.

Mindretallet ønsket å videreføre muligheten Norge har til å forby en GMO som er godkjent i et annet EU / EØS-land, basert på hensynet til bærekraft, samfunnsnytte og etikk. I tillegg foreslo mindretallet at det kunne gis en betinget godkjenning basert på mindre dokumentasjon for at produkter raskt kan bli gjort tilgjengelige, for eksempel legemidler. Dokumentasjon som kreves, må gis i etterkant av godkjenningen.

Mindretallet ønsket at Bioteknologirådet fortsatt skulle ha til oppgave å vurdere en GMO etter kriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk og mente det krever at Bioteknologirådet er bredt sammensatt. Åpenhetsforordningens bestemmelser knyttet til EFSA's behandling av GMO-søknader burde også gjelde for Bioteknologirådets behandling.

Mindretallet foreslo også å lovfeste føre-var-prinsippet i geneteknologiloven på samme måte som i naturmangfoldloven. Flertallet foreslo at GMO-er fremstilt i Norge skal kunne forbys av hensyn til etisk forsvarlighet, i tråd med forslaget fra et enstemmig geneteknologiutvalg, men at importerte GMO-er bare skal kunne forbys hvis de har

åpenbare moralsk problematiske sider. I tråd med dette foreslo flertallet at Norge ikke lenger skulle benytte seg av adgangen EØS-avtalen gir til å forby en GMO godkjent i et annet EØS-land basert på kriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk.

Flertallet foreslo også å ta fra Bioteknologirådet oppgaven å vurdere en GMO etter kriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk, og at den skal utføres av en «ikke-politisk egnet rådgivende ekspertkomité», tilsvarende REK (Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk) i medisinsk forskning og Rådet for dyreetikk.

«Myndighetene bør utrede muligheten for at kravene om bærekraft, samfunnsnytte og etikk i geneteknologiloven kan innarbeides i matloven»

Forholdet til EØS-avtalen

Et viktig skille mellom mindretallets og flertallets forslag var at alle forslag fra mindretallet var i tråd med EØS-avtalen. Flertallets forslag var på sentrale punkter ikke i tråd med EØS-avtalen, og det ble blant annet begrunnet med at Norge burde gå foran og være et eksempel til etterfølgelse for EU. Eksempler på områder flertallets forslag ikke er i tråd med EØS-avtalen; innskrenking av GMO-definisjonen til bare å omfatte arvelige genetiske endringer, fjerne krav til helse- og miljørisikovurdering av PB på nivå 1 og fjerning av krav til sporing, deteksjon og merking av alle PB-er, dvs både nivå 1 og 2.

Klima- og miljødepartementet sendte NOU-en på offentlig høring 22. november med høringsfrist 22. februar 2024.

EU-kommisjonens forslag til regulering av genmodifiserte planter

EU-kommisjonens la 5. juli fram forslag til ny regulering for genmodifiserte planter. Forslaget innebærer at det opprettes en ny kategori genmodifiserte planter, såkalte NGT-planter. EU-kommisjonen begrunner avgrensningen til planter med at det foreløpig ikke er tilstrekkelig kunn-

Foto: Vera Gjørsoe

skap til å foreslå endringer i reguleringen av genmodifiserte dyr og mikroorganismer.

NGT-planter er utviklet ved såkalte nye genomteknikker, det vil si teknikker som er oppstått eller utviklet etter 2001. Genredigering, deriblant CRISPR, er slike teknikker. I tillegg omfatter NGT kun planter der den genetiske endringen er innenfor artens genpool.

EU-kommisjonen foreslår at NGT-planter deles i to kategorier, 1 og 2. Kategori 1-NGT-planter skal behandles som sammenlignbare med planter som kan ha oppstått naturlig eller er utviklet ved konvensjonelle foredlingsmetoder. Kriteriene for at en plante skal være i kategori 1, er nedfelt i et eget tillegg, på dansk bilag 1. Kriteriene er først og fremst knyttet til omfanget av de genetiske endringene. Kategori 1 NGT skal i all hovedsak unntas fra bestemmelser i EUs GMO-regulering, deriblant krav til risikovurdering, sporing og merking. Et unntak er merking av såvarer. Det foreslås heller ikke endring i EUs forbud mot bruk av all GMO i økologisk matproduks-

sjon, og kategori 1-NGT vil dermed ikke bli tillatt brukt. Alle NGT-planter som ikke er i tråd med kriteriene i bilag 1, defineres som kategori 2-NGT. De skal omfattes av kravene i EUs GMO-regulering, deriblant krav til risikovurdering, sporing og merking.

EU-kommisjonens forslag har blitt møtt med kritikk, blant annet for at kriteriene i bilag 1 ikke er vitenskapelig fundert. Miljøbevegelsen er uenig i forslaget, ikke minst fordi de mener at alle GMO-er må helse- og miljørisikovurderes. Det har også vært innvendinger mot å fjerne krav til merking, blant annet fra den europeiske forbrukerorganisasjonen BEUC. I tillegg har den europeiske organisasjonen for økologisk landbruk gått mot forslaget fordi det vil være vanskelig å holde økologiske produkter adskilt.

EU-kommisjonens forslag er nå til behandling i EUs råd, der medlemslandene er representert, og i EU-parlamentet. For at det skal bli vedtatt ny GMO-regulering, må minst 15 av EUs 27 medlemsland, som til sammen utgjør minst 65 % av EUs befolkning, stemme for det. Et forslag vil ikke bli vedtatt hvis

Foto: Audrun Utskarpen

minst 4 medlemsland, som til sammen utgjør minst 35 % av EUs befolkning, stemmer mot eller avholdende. I tillegg må EU-parlamentet vedta forslaget med simpelt flertall.

Per 20. februar har EU-parlamentet behandlet EU-kommisjonens forslag og vedtatt sin forhandlingsposisjon, mens rådet ikke har kommet fram til sin. Utfallet av den videre prosessen i EU er derfor usikker, både når det gjelder hva EU til slutt vedtar og når de gjør det. Etter at EU har fattet vedtak om ny GMO-regulering, vil det bli behandlet i EØS på vanlig måte. Etter et eventuelt vedtak om å innlemme GMO-reguleringen i EØS-komiteen, vil Stortinget behandle saken. Gir Stortinget sin tilslutning til å innlemme GMO-regelverket i EØS-avtalen, vil Stortinget også vedta nødvendige lovendringer slik at GMO-regelverket også innlemmes i norsk rett.

Mattilsynets godkjenning av rapsoljen Aquaterra

I juni, etter ett års saksbehandling, godkjente Mattilsynet oljen Aquaterra basert på genmodifisert raps. Oljen skal brukes som ingrediens i fiskefôr fordi den er genmodifisert til å produsere fettsyrer som vanligvis kommer fra marine

organismer. Rapsen er også genmodifisert for å være resistent mot glufosinat-ammonium, et sprøytemiddel som er forbudt i Norge, men rapsen skal ikke dyrkes her til lands.

Mattilsynet begrunnet godkjenningen av Aquaterra med at den var risikovurdert og funnet trygg for helse og miljø. Når det gjaldt innvendinger, blant annet fra GMO-nettverket, knyttet til sprøytemiddelresistensen, skrev Mattilsynet at det var tillatt å importere GMO-frie produkter der det var brukt samme sprøytemiddel. Mattilsynet skriver også på sine nettsider at bønder som ønsker å bruke glufosinat-ammonium, får opplæring i bruken, men redegjør i den forbindelse ikke for i hvilken grad det faktisk brukes i dyrkingen av rapsen.

Både oljen og fôret skal merkes som GMO, men det er ikke krav til å merke fisken som har spist Aquaterra-oljen i fôret.

Internasjonale miljøavtaler

Den internasjonale naturavtalen som ble vedtatt i desember 2022, inneholdt viktige vedtak angående rettferdig fordeling av goder fra bruk av biologisk mangfold samt bruken

av genressurser. Dette gjelder også bruk av genressurser gjennom digital sekvensinformasjon (DSI). En del av dette vedtaket var opprettelsen av en «Naturens databank», hvor forskere og selskaper skal betale en avgift for bruk av digital sekvensinformasjon fra genressurser. Pengene skal brukes til bevaring og restaurering av miljø i landene der de genetiske ressursene er hentet fra.

Det er for tidlig å gjøre opp status for etterlevelse av naturavtalen mot slutten av 2023. Forhandlinger i andre nært tilknyttede avtaler gir likevel en viss pekepinn på hvorvidt vedtakene har betydning for regulering og rettferdig fordeling av goder fra bruk av digital sekvensinformasjon.

Det tiende partsmøtet i den internasjonale plantetraktaten ble avholdt i Roma i november 2023. Digital sekvensinformasjon var for første gang et eget agendapunkt, hvor partsmøtet skulle vurdere bruken av digital sekvensinformasjon og dens betydning for traktaten. Partsmøtet tok ikke en endelig beslutning vedrørende digital sekvensinformasjon, men vedtok at bruk av DSI skal tas med i betraktning i sentrale arbeidsgrupper for traktaten, blant annet arbeidet for å styrke implementeringen av bønders rettigheter og styrkingen av det multilaterale systemet for tilgang og fordeling av goder fra bruk av plantegenetiske ressurser.

Partsmøtet vedtok å gjenopprette den tekniske ekspertgruppen for bønders rettigheter for å bidra i arbeidet med å kartlegge status for implementering av bønders rettigheter. Det ble også vedtatt å videreføre arbeidsgruppen for bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser. Arbeidsgruppen skal blant annet starte arbeidet med å utarbeide frivillige retningslinjer for bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser med utgangspunkt i en kartlegging av faktorer som hindrer eller begrenser bevaring og bærekraftig bruk.

Studietur til Mato Grosso i Brasil

Hvert år importerer Denofa 360 000 tonn GMO-frie soyabønner til Norge fra Brasil. Fra 6. til 9. februar arrangerte Denofa studietur til delstaten Mato Grosso for å lære mer om soyaproduksjonen. Tjuetre deltakere fra fôrprodusenter, forleverandører, finansinstitusjoner, bransjeorganisasjoner og miljøorganisasjoner i Norge og Sverige var med. Audrun Utskarpen deltok på vegne av GMO-nettverket. Deltakerne møtte representanter fra ledelsen og med-

«Både oljen og fôret skal merkes som GMO, men det er ikke krav til å merke fisken som har spist Aquaterra-oljen i fôret»

arbeidere i Amaggi, det brasilianske selskapet som eier Denofa og er en av verdens største soyaprodusenter. Sammen med lokale forskningsinstitutter og organisasjoner som samarbeider med Amaggi, orienterte de om soyaproduksjonen, sertifisering, sporbarhet, GMO-testing, avskoging, andre miljøspørsmål og sosiale forhold. Deltakerne besøkte Amaggis gård Itamarati Norte, vel fem timers busstur nord for Cuiabá, hovedstaden i Mato Grosso. Der var soyainnhøstingen i full gang på 46 000 hektar. Deltakerne besøkte i tillegg én av de mange mindre gårdene som Amaggi også kjøper soya fra. I dette området høstes to avlinger i året, én med soya og én med bomull eller mais. Ikke-genmodifiserte soyabønner holdes nøye atskilt fra genmodifiserte og kan spores hele veien fra de kjøres fra åkeren til egne siloer og deretter fraktes med lastebil nordover og siden med båt til Norge. Såfrø kontrolleres hos de enkelte bøndene, og alle stedene soyaen lastes om, tas det prøver for å sikre at den er GMO-fri.

Soyaen sertifiseres etter bærekraftstandarden Pro Terra, som er en uavhengig tredjepartsertifisering. Pro Terra stiller visse krav til dyrkingen, blant annet sprøytemiddelbruken, og krav til arbeidsforhold. Dessuten må soyaen være GMO-fri og ikke komme fra avskogingsområder. I Norge utvinnes Denofa mel, olje og lecitin fra soyabønnene. Det aller meste går til dyrefôr, og noe eksporteres til blant annet Sverige og Tyskland.

Foreningen og medlemsorganisasjonene

GMO-nettverket ble formelt stiftet i 2016. Foreningen fungerer som en paraplyorganisasjon for organisasjoner, bedrifter og andre private eller offentlige institusjoner som støtter formålet for vårt arbeid.

Vi vil sikre valgfrihet!

GMO-nettverket er livssynsnøytralt og partipolitisk uavhengig. Arbeidsområder og prioriteringer er nedfelt i vedtekter, politisk plattform, budsjett og arbeidsplan.

Vårt formål

GMO-nettverket arbeider for å sikre forbrukere og matprodusenter retten til å velge GMO-fri mat, fôr, frø og dyr. Med genmodifisert organisme (GMO) menes en plante, et dyr eller en mikroorganisme som har fått arvestoffet sitt endret ved hjelp av genteknologi.

GMO-nettverket skal bidra til en restriktiv praksis for bruk av GMO nasjonalt og internasjonalt.

GMO-nettverket skal gjennom oppbygging og spredning av kunnskapsbasert informasjon bidra til en demokratisk debatt om GMO.

GMO-nettverket er ikke prinsipielt mot genteknologi og GMO, men skal være en pådriver for uavhengig forskning og en føre-var-basert tilnærming innen lovregulering og bruk av GMO.

Finansiering

GMO-nettverket finansieres i hovedsak av medlemskontingenter og organisasjonsstøtte fra Landbruks- og matdepartementet.

Markus Lohne Hustad
Økologisk Norge

Eline Åsne
Spire

Elin Cecilie Ranum,
Utviklingsfondet

Gina Gylver
Natur og Ungdom

Tor Jacob Solberg,
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Knut Lutnes
Coop Norge SA

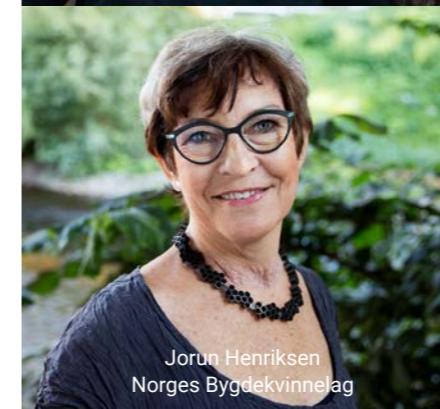
Henrik Nørdtun Gjertsen
Norges Bygdeungdomslag

Frode Pleym
Greenpeace Norge

Truls Gulowsen,
Norges Naturvernforbund

Jorun Henriksen
Norges Bygdekvinnelag

Eric Brinkhof,
Biologisk-dynamisk forening

Bjørn Gimming
Norges Bondelag

Foto: Bård Bredesen

Medlemmer

GMO-nettverket har i 2023 hatt 14 medlemmer med følgende representanter:

01. Biologisk-dynamisk forening ved Vibhoda Holten / Ellen Marie Forsberg
02. Bondens marked Norge ved Randi Ledaal Gjertsen / Bjørn Iversen
03. Greenpeace Norge ved Halvard Haga Raavand
04. Natur og Ungdom ved Morten Hansen
05. Norges Birøkerlag ved Linn Fenna Groeneveld / Hilde Merete Øverby
06. Norges Bondelag ved Elin Marie Stabbetorp / Simen Solbakken / Bodhild Fjelltveit
07. Norges Bygdekvinnelag ved Cesilie Aurbakken / Jorun Henriksen
08. Norges Bygdeungdomslag ved Henrik Nortun Gjertsen / Tirill Trætli / Karine Bergej
09. Norsk Bonde og Småbrukarlag ved Vilde Haarsaker / Lise Saga
10. Norsk Landbrukssamvirke ved Gaute Lenvik

11. Norges Naturvernforbund ved Truls Gulowsen / Sidsel Børresen
12. Økologisk Norge ved Markus Lohne Hustad
13. Spire ved Elise Åsnes
14. Utviklingsfondet ved Elin Cecilie Ranum

Støttemedlemmer og deres representanter

GMO-nettverket har i 2023 hatt følgende fire støttemedlemmer med representanter:

01. Coop Norge SA ved Knut Lutnæs
02. Debio ved Gerald Altena / Peter Møller
03. Denofa ved Petter Olsen / Hege Rivedal Ødegaard / Vegard Haugen
04. REMA 1000 ved Emilie Våge

Årsmøtet

Årsmøtet i GMO-nettverket ble avholdt 7. mars i Oslo. Møtet behandlet 9 saker.

I forkant av årsmøtet ble det holdt en workshop om kommunikasjon og formidling. Workshopen ble ledet av Øyvind Aarum fra First House.

Årsmøtet vedtok enstemmig følgende uttalelse:

Framtidig GMO-regulering må sikre tillit, trygghet og bærekraft

GMO-nettverket ser fram til genteknologiutvalgets innstilling som skal offentliggjøres 1. juni. Vi forventer at innstillingen vil føre til en opplyst samfunnsdebatt om fremtidens regulering av genmodifiserte organismer. Nettverkets medlemsorganisasjoner vil ta stilling til konkrete forslag i NOU-en gjennom høringsprosessen.

Årsmøtet i GMO-nettverket vil i denne uttalelsen fremme felles overordnede holdninger til framtidig GMO-regulering. GMO-nettverkets uttalelse er avgrenset til bruk av GMO til bruk i mat og fôr.

Genmodifisering er en kraftfull teknologi. En forutsetning for at den skal kunne komme hele samfunnet til gode er at den reguleres.

Lovverket må bidra til tillit, trygghet og bærekraft gjennom å:

- Sikre åpenhet og tillit til myndighetenes GMO-forvaltning
- Sikre retten til å velge GMO-frie alternativer
- Sikre høyt beskyttelsesnivå for mennesker, dyr og miljø
- Stimulere til forskning og utvikling som kan bidra til økt bærekraft

1. Lovens formål

Genteknologilovens formål er at framstilling og bruk av genmodifiserte organismer «skjer på en etisk og samfunnsmessig forsvarlig måte, i samsvar med prinsippet om bærekraftig utvikling og uten helse- og miljømessige skadevirkninger».

Genteknologilovens krav om at GMO-er må være samfunnsnytte, etisk forsvarlig og fremme en bærekraftig utvikling, viser hvor fremtidsrettet loven i sin tid var.

FNs bærekraftsmål innebærer krav til bærekraftig utvikling på stadig flere områder. EU følger også i norske fotspor i forbindelse med hvilke krav medlemslandene kan stille til dyrking av genmodifiserte planter. I tillegg arbeider Europakommisjonen med krav til bærekraft på flere samfunnsområder, inkludert GMO-regulering.

Neste år er også EØS-avtalen tretti år. I hele denne perioden har Norge hatt en tilpasning til avtalen som innebærer at vi kan stille egne nasjonale krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk (BSE) ved godkjenning av GMO. Nettverket mener eventuelle endringer i genteknologiloven ikke må svekke Norges handlingsrom på dette området. Tvert imot mener nettverket at krav til bærekraft i forskning og innovasjon må vektlegges enda klarere og at det må sikres konsistens i lovverket når det gjelder krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk med hensyn til GMO.

GMO-er som kan formere seg, såkalt levende GMO-er, reguleres etter genteknologiloven, mens prosesserte, såkalt døde GMO-er, reguleres etter matloven. Matloven inneholder ikke de samme kravene til bærekraft, samfunnsnytte og etikk som matloven. Hensyn til bærekraft, samfunnsnytte og etikk kan være uavhengig av om en GMO er levende eller død. Nettverket har derfor ved flere anledninger bedt om at det innarbeides krav til bærekraft, samfunnsnytte og etikk i Matloven, slik at det blir konsistens mellom de to lovene.

2. Lovens virkeområde

Den norske genteknologiloven trådte i kraft for tretti år siden. Det er per i dag ingen genmodifiserte organismer godkjent til bruk i mat eller fôr. Hovedgrunnen er etter vår vurdering at slike produkter ikke har vært nødvendige, etterspurt eller har oppfylt de forventningene som har vært stilt til dem. Dette vil kunne endre seg i tråd med den teknologiske utviklingen.

Definisjonen av GMO i den norske genteknologiloven (GTL) omfatter alle organismer utviklet ved hjelp av genteknologi, også de nye metodene, som for eksempel CRISPR. Denne definisjonen er i tråd med EU-domstolens fortolkning av GMO-definisjonen i EUs utsetningsdirektiv, et direktiv Norge er forpliktet av gjennom EØS-avtalen.

Nettverket mener det er hensiktsmessig at definisjonen av GMO i genteknologiloven oppdateres i tråd med den

teknologiske utviklingen. Fremtidig lovverk må også ta høyde for at arvestoffet kan endres på mange ulike måter, også gjennom metoder vi ikke kjenner til i dag. Det er derfor viktig at definisjonen av GMO og lovens virkeområde ikke innsnevres.

3. Risiko

Nye metoder innen genmodifisering tilsier behov for mer fleksible krav til risikovurdering. For eksempel er det forventet en utvikling der mange GMO-er ikke har fått tilført fremmed arvestoff, og/eller der det er utført begrensede endringer i arvestoffet.

Genredigering er mer målrettet enn tidligere metoder når det gjelder hvor i arvestoffet man foretar endringer. Det er imidlertid fortsatt usikkerhet, knyttet både til utilsiktede brudd i DNA og til den påfølgende «reparasjonsprosessen» i cellen ved bruk av genredigering. Det er også slik at en liten endring i arvestoffet kan gi store endringer i en organismes funksjoner og/eller miljøet den lever i.

De nye metodene er på mange måter mer «radikale» enn tradisjonell genmodifisering. De gjør det i større grad mulig å forsere organismens egne forsvarsmekanismer, og å gjøre mange endringer på en gang. Genredigering gjør det mulig å foreta endringer som ikke ville vært mulig gjennom tradisjonell avl/foredling. Nettopp disse mulighetene gjør genredigering til et svært effektivt verktøy.

Det er avgjørende å foreta risikovurderinger fra sak til sak av alle GMO-er, uansett hvor omfattende den genetiske endringen er, og hvilken metode som brukes. Det gjelder ikke minst vurdering av miljørisiko, fordi faren for at en GMO sprer seg i miljøet ofte er uavhengig av omfang og metode. Dette er i tråd med konklusjonene i rapporten fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø som ble publisert i oktober 2021.

Dagens genmodifiseringsmetoder er enklere, rimeligere og mer tilgjengelig. Det er forventet at vi noen år fram i tid vil se større bredde og variasjon av GMO-er når det gjelder metoder, type organismer som er genmodifisert, og hvilke egenskaper de er tilført. Dette vil kunne få stor betydning for forbrukere, produsenter og myndigheter. Økt omfang og tempo øker risikoen for utilsiktede konsekvenser. Det er derfor svært viktig å videreføre krav om overvåking av mulige effekter i naturen og eventuell trinnvis utsetting.

4. Åpenhet og tillit

Tillit er helt avgjørende for om GMO-er skal bli akseptert av forbrukere og produsenter. Fremtidig GMO-regulering må sikre tillit, både til myndighetenes forvaltning og til eventuelle produkter som er godkjent for omsetning i Norge.

Myndighetenes behandling av GMO-søknader må være så åpen som mulig. Det innebærer at all relevant informasjon og dokumentasjon fra søker må være offentlig tilgjengelig, ikke minst alle forhold knyttet til risikovurdering. Det er også viktig at risikovurderinger baseres på uavhengig forskning. Det samme gjelder informasjon om forhold som er relevant for vurdering av om en GMO er bærekraftig, samfunnsnyttig og etisk forsvarlig.

Nettverket mener det er helt sentralt at alle søknader om bruk av GMO til mat eller fôr er gjenstand for en åpen høring, i tråd med kravet i genteknologiloven. Høringer innebærer en kvalitetssikring ved å bidra til at alle relevante argumenter for og imot en GMO-godkjenning legges fram. Høring styrker også tilliten til regelverket, saksbehandlingen og utfallet. Nettverket mener at det også må være samme krav til høring knyttet til søknader om bruk av GMO etter matloven.

EUs åpenhetsforordning er innlemmet i EØS-avtalen. Forordningen innebærer krav til større åpenhet knyttet til risikovurdering i EU, inkludert at risikovurderingen i større grad skal baseres på uavhengig forskning og innspill fra andre enn søkeren. Nettverket mener det er nødvendig at VKM følger samme praksis ved risikovurdering i Norge.

5. Valgfrihet

Fremtidig regulering må sikre forbrukere og produsenter retten til å gjøre informerte valg. Det betyr at alle GMO-er må spores og merkes.

For å sikre muligheten til å velge GMO-frie alternativer er det også avgjørende at GMO holdes adskilt fra resten av verdikjeden for mat.

For GMO-nettverket er det en klar forutsetning at ingen GMO kan godkjennes i Norge før det er vedtatt et nasjonalt regelverk for sameksistens. Et slikt regelverk skal sikre at konvensjonelle og økologiske bønder ikke blir skadelidende dersom GMO sprer seg. Konkret betyr dette at det som et minstekrav må innføres buffersoner mellom

arealer der det dyrkes GMO og der det ikke dyrkes GMO, samt at det innføres separate verdikjeder fra jord til bord. Forurensere betaler-prinsippet må ligge til grunn for regelverket.

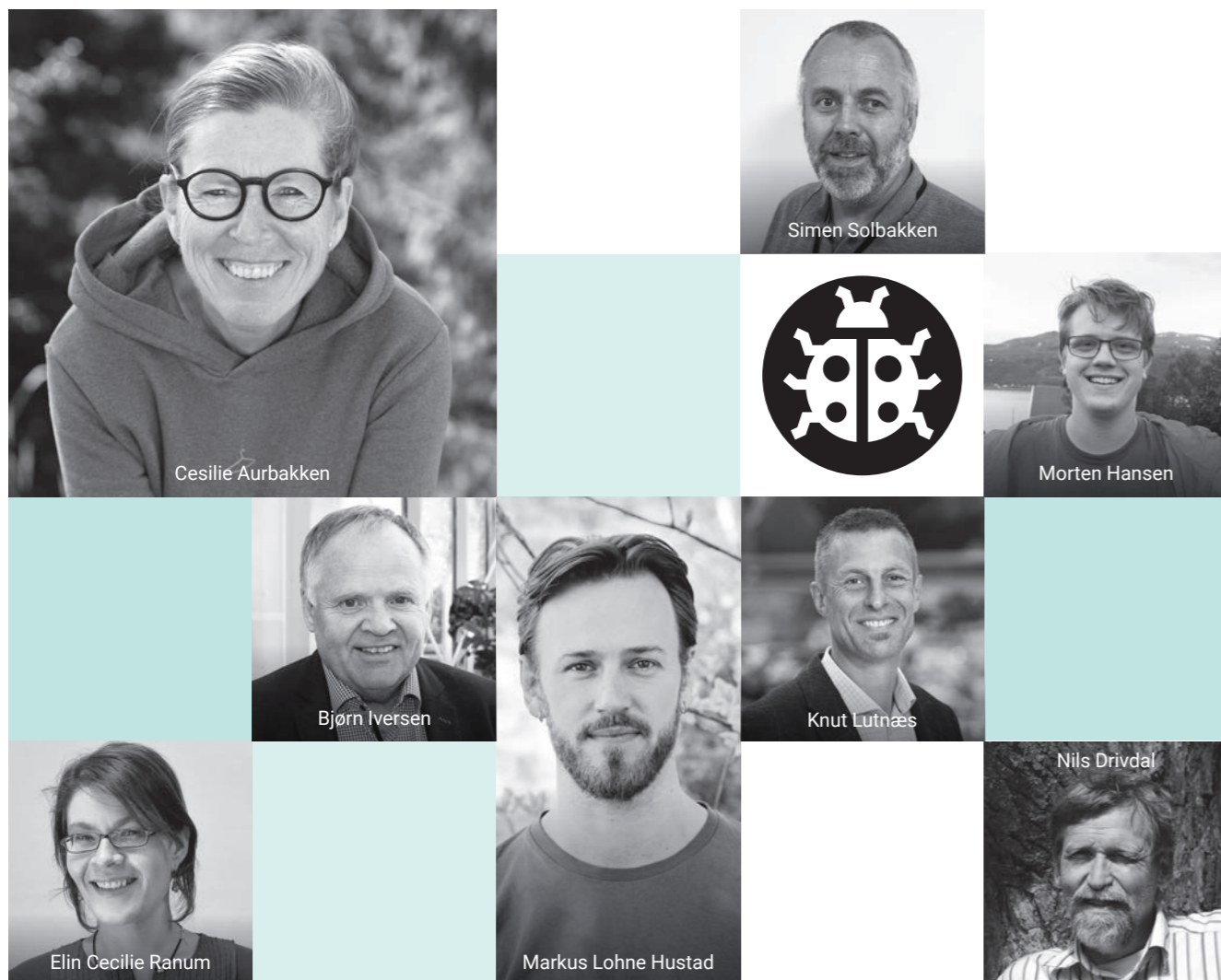
Nettverket mener at animalske produkter skal merkes dersom det er brukt GMO i fôret, noe som også er uttrykt fra Forbrukerrådet.

6. Eierskap og makt

Det er tildelt tusenvis av patenter knyttet til genredigering. Mange av patentene er eid eller kontrollert av multinasjonale selskaper.

Et bærekraftig matsystem forutsetter en mer rettferdig fordeling og kontroll over produksjonsressursene. Bærekraftig matproduksjon forutsetter også bevaring og bruk av det genetiske mangfoldet. GMO-nettverket mener derfor det er avgjørende at bruk av GMO ikke fører til mer makt til store selskaper, på bekostning av matprodusenter, forbrukere og naturmangfold.

Styret og styrets arbeid 2023

Styrets medlemmer og varamedlemmer

Styreleder

Cesilie Aurbakken, Norges Bygdekvinnelag

Styremedlemmer

Markus Lohne Hustad, Økologisk Norge

Morten Hansen, Natur og Ungdom

Elin Cecilie Ranum, Utviklingsfondet

Simen Solbakken, Norges Bondelag

Varamedlemmer til styret

Første varamedlem:

Bjørn Iversen, Bondens marked Norge (til september)

Andre varamedlem:

Knut Lutnæs, Coop Norge SA

Tredje varamedlem:

Nils Jakob Drivdal, Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Bjørn Iversen døde 10. september. Vi er svært takknemlige for at han valgte å engasjere seg i GMO-nettverkets arbeid. Med sin erfaring fra politikken og et helt liv som toppleder i landbrukets ulike organisasjoner bidro han med klokskap, humor og kunnskap. Bjørn Iversen vil bli dypt savnet.

Revisor

Sandberg revisjon og rådgivning AS. Selskapet endret navn til Flyt Revisjon AS høsten 2023.

Styrets arbeid

Styret har i perioden avholdt 5 styremøter, 3 i Landbrukets Hus, 1 i Økologisk Norge sine lokaler og 1 på Teams. Styret har behandlet 38 saker. Styret har fram til 6. juni også fungert som referansegruppe for daglig leder Aina Bartmann i forbindelse med hennes arbeid som medlem i Genteknologiutvalget.

Ansatte

Aina Bartmann har vært ansatt som daglig leder i full stilling i 2023. I tillegg har Sidsel Børresen og Audrun Utskarpen arbeidet på timebasis som faglige rådgivere. GMO-nettverket har kun arbeidsgiveransvar for daglig leder.

Administrasjon og formell arbeidsgiver

GMO-nettverket, Hollendergata 5, Oslo. Nettverket leier kontor av Norges Bygdekvinnelag. I tillegg kjøper nettverket administrative tjenester tilsvarende 50 % stilling av Bondelagets Servicekontor AS. Deler av virksomheten har vært basert på hjemmekontor.

Nøkkeltall og disponering av årsresultat

GMO-nettverket, Hollendergata 5, hadde i 2023 kroner 1 619 261 i inntekter, derav kroner 1 399 261 i organisasjonsstøtte over statsbudsjettet, kroner 205 000 i økonomisk bidrag fra medlemsorganisasjonene, kroner 15 000 i andre inntekter. Nettverkets utgifter i 2023 var på kroner 1 666 187.

Nettverkets driftsresultat var et underskudd på kroner 46 926. Årsresultat etter finansposter er underskudd på kr 38 623 som tas fra egenkapitalen.

Grunnlag for videre drift

Forutsetningen om fortsatt drift og utvikling er til stede, og årsoppgjøret for 2023 er satt opp under denne forutsetningen. Det er sikkerhet for 1 370 000 i økonomisk støtte over statsbudsjettet i 2024. I tillegg kommer bidrag fra medlemsorganisasjonene. Det er på bakgrunn av dette grunnlag for videre drift av arbeidet i GMO-nettverket.

Likestilling, arbeidsmiljø og ytre miljø

Styret bestod ved utgangen av 2023 av to kvinner og tre menn. Arbeidsmiljøet vurderes som godt. Tiltak for å sikre et fortsatt godt arbeidsmiljø er faste medarbeidersamtaler. Virksomheten forurenser ikke det ytre miljøet. Det er ikke registrert skader eller uhell knyttet til driften.

Hjemmeside, facebook og nyhetsbrev

Nettverkets hjemmeside (www.gmonettverket.no) gir informasjon om GMO-nettverket og våre aktiviteter. I tillegg fungerer hjemmesiden som nyhetsarkiv. Nytt om GMO er en gratis nyhetstjeneste. Alle nyhetsbrev arkiveres under nyhetsbrev på våre nettsider.

Ordforklaring

DNA - arvemateriale

Genom - den totale mengden arvemateriale i en celle

GMO - genmodifiserte organismer

Genredigering - samlebetegnelse for nyere metoder innen genmodifisering

Genomredigering - se genredigering

CRISPR - Clustered regularly interspaced short palindromic repeats

Gendrivere - metode for å overstyre naturlig seleksjon, der målet er å spre genetiske endringer i hele populasjoner av planter og dyr

NGT - New genomic techniques

PB - precision breeding

GMO-nettverket

Hollendergata 5
Postboks 9358, Grønland
0135 Oslo

post@gmonettverket
+47 913 50 074

Design og layout:
Tangram Design AS

Trykk:
07 Media AS

Årsmeldingen er satt i Roboto Light, 9.5 pkt
og trykket på 240/130g Munken Polar

Oslo, februar 2024

gmonettverket.no